

4065

دع

1

۲۲۲

استاد

www.ketab.ir

سرشناسه:	کارآمد، حسین، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور:	درآمدی بر روش‌ها و فنون تدریس / حسین کارآمد.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، ۱۳۹۷.
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی
مشخصات ظاهری:	۲۳۲ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۵۹۸-۷
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	تدریس -- روش‌شناسی: Teaching -- Methodology
موضوع:	تدریس اثربخش: Effective teaching
موضوع:	کلاسداری: Classroom management
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی
سازمان افروز:	Almustafa International UniversityAlmustafa International Translation and Publication center
رده‌بندی دیگری:	LB۱۰۲۵/۳/ک۲د۴۱۳۹۷
رده‌بندی دیگری:	۳۷۱/۱۳
شماره کتابشناسی ملی:	۵۵۵۶۶۶۶

حق چاپ برای ناشر معتمد

درآمدی بر روش‌ها و فنون تدریس

مؤلف: حسین کارآمد

چاپ اول: ۱۳۹۷ ش / ۱۴۴۰ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۳۱۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰ نسخه

مراکز بخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸:

تلفن: ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵ / (داخلی ۱۰۵): تلفکس: ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵

◀ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵. ۳۲۱۳۳۱۰۶

 <http://buy-pub.miu.ac.ir>

 @pub_almostafa

بانیان از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند

■ ناظر گرافیک: مسعود مهدوی

■ ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

■ صفحه‌آرا: علی عبادی فرد

■ مدیر انتشارات: سید اباذر هاشمی هریگندنی

■ مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری

■ ناظر فنی: محمدباقر شکری

درآمدی بر روش‌ها و فنون تدریس

حسین کارآمد

پژوهشگاه بین‌المللی
المصطفی عليه السلام

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی‌شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیّبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

جهانی‌شدن گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های معنوی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روزرسانی آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعه المصطفی (ص) العالمیه» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی (ص)

مقدمه پژوهشگاه

حوزه‌های علمیه در تلاش خود در طول تاریخ، همواره تعلیم و تربیت را جزو رسالت‌های اصیل خود قرار داده و بدین وسیله، معارف فاخر اسلام و علوم اهل بیت علیهم‌السلام را نسل به نسل تا به امروز رسانیده و در این راستا بیشترین اهتمام را به کتاب‌های آموزشی داشته‌اند.

جامعه المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم العالمیه نیز یک نهاد حوزوی بین‌المللی است که تعلیم و تربیت فراگیران غیر ایرانی را در حوزه علوم اسلامی و انسانی بر عهده دارد و مشتاقان زیادی از ملیت‌های گوناگون در سطوح مختلف آموزشی و رشته‌های متنوع علوم اسلامی و انسانی در این نهاد تحصیل می‌کنند. دانش و بینش اسلامی طلاب غیر ایرانی - با توجه به تنوع منطقه‌ای و کشوری - تفاوت‌هایی دارد. همین امر ایجاب می‌کند که نهاد مذکور به تدوین متون نوین و متناسب با تنوع ملیتی بپردازد.

این نهاد مبارک، تدوین متون درسی متناسب با نظام آموزشی را از مأموریت‌های ویژه اداره کل تدوین متون درسی پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قرار داده، و این اداره با اتکا به تجربه پیشین خود و دست‌یابی به شکوفایی جدید در تولید علم، امید دارد با عنایات الهی و توجهات حضرت ولی عصر عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف از عهده این مأموریت برآمده و در گسترش فرهنگ و معارف اسلام ناب محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم سهیم باشد. این اداره با قدردانی از فعالیت‌های گذشتگان سعی دارد تا در اجرای مأموریت یاد شده با

همکاری گروه‌های علمی جامعة المصطفی و رعایت معیارهای پیشرفته متون درسی، نیازهای آموزشی این نهاد مبارک را تأمین کند.

اثر علمی پیش‌روی نیز که با عنوان «درآمدی بر روش‌ها و فنون تدریس» به همت مؤلف محترم جناب آقای دکتر حسین کارآمد، برای دوره کارشناسی رشته علوم تربیتی به عنوان متن درسی تهیه و تدوین شده، در چارچوب اهداف جامعة المصطفی، سبب‌ی بر نیازهای بین‌المللی است.

مباحث این کتاب در یازده درس، به ترتیب زیر تهیه و تنظیم گردیده است: درس اول، نقشه راه تدریس بوده، دورنمای درس‌های دیگر را نیز نشان می‌دهد. در درس دوم، تعیین هدف‌های آموزشی و بر طبق آن در درس سوم، سازمان‌دهی محتوای آموزشی بررسی می‌گردد. درس‌های چهارم تا ششم کتاب، به طبقه‌بندی و انواع روش‌های تدریس، اختصاص دارد. در درس‌های هفتم تا نهم، از فنون مختلف تدریس، شامل برقراری ارتباط، مدیریت کلاس و ایجاد انگیزش در کلاس، سخن به میان می‌آید. به کارگیری وسایل آموزشی نیز از جمله مباحث مهمی است که در درس دهم به بحث گذاشته می‌شود. سرانجام، ارزشیابی که میزان تحقق هدف‌های آموزشی، ویژگی‌های مطلوب و کاستی‌های تدریس را مشخص می‌سازد، در درس یازدهم ارائه می‌گردد.

در پایان ضمن ارج نهادن به تلاش‌های خالصانه مؤلف محترم، از همکاری بخش‌های مختلف جامعة المصطفی که امکان چاپ و نشر این اثر را فراهم کرده‌اند، تشکر و قدردانی می‌شود.

پیش‌گفتار

در حوزه‌های علمیه استاد از جایگاه و احترام ویژه‌ای برخوردار است؛ تا جایی که می‌توان گفت محور اصلی ارزشیابی‌ها استاد بوده و به نوعی استادمحوری غلبه دارد. در عین حال، این به معنای ارتباط یک‌سویه و نفی تلاش و کوشش طلبه و منفعل بودن او در فعالیت‌های آموزشی نیست؛ بلکه نشان‌دهنده ارزش و منزلت بالای مقام استاد می‌باشد. در مراحل مختلف تحصیلی احترام متقابل؛ همراه با مهربانی و صمیمیت بین استاد و شاگرد برقرار می‌گردد و طلبه می‌کوشد تا با پرسش، نقد و بررسی و روش‌های گوناگون تدریس و یادگیری، موضوعات درسی را از استاد خویش فرا گیرد و آن را درک نماید.

از دیربها، روش‌ها و فنون مختلف تدریس و یادگیری در حوزه‌های علمیه وجود داشت. برخی از این روش‌ها و فنون از آغاز تأسیس حوزه‌ها تاکنون همچنان در مراکز آموزشی حوزوی مورد استفاده قرار می‌گیرند. حلقه‌های درس (شلیبی، ۱۳۷۰، ۲۹۴)، روایت، سماع، املاء (غنیمه، ۱۳۷۳: ۲۳۶-۲۳۲)، قرائت (تاج‌بخش، ۱۳۷۷: ۱۴۸-۱۴۷) و خواندن کتاب و تبیین و توضیح آن، مهم‌ترین روش‌های تدریس در حوزه‌های علمیه بودند که حلقه‌های درس و خواندن کتاب و تبیین آن از سوی استاد، اکنون نیز به نوعی در حوزه‌ها به‌کار گرفته می‌شود. طلاب نیز با حفظ کردن (غنیمه، ۱۳۷۳: ۲۴۸)، پرسش و مناقشه، مباحثه و پیش مطالعه (ضمیری، ۱۳۷۴: ۱۱۵)، مطالب درس را فرا می‌گرفتند و می‌کوشیدند تا آنها را به‌درستی بفهمند. ارزیابی

از فعالیت‌های علمی طلاب به صورت شفاهی و از روی شناخت و آگاهی شخصی اساتید انجام می‌گرفت (همان مرجع: ۱۱۳). هرگاه استاد تشخیص می‌دهد که طلبه به توانایی‌های لازم در ارتباط با موضوع یا رشته‌ای علمی رسیده است، به او اجازه در آن موضوع یا رشته را می‌داد و وی را از شرکت در آن درس بی‌نیاز می‌کرد.

به طور کلی، از آغاز تأسیس حوزه‌های علمیه، یکی از مهم‌ترین ویژگی‌هایی که این نظام آموزشی را از دیگر نظام‌های آموزشی متمایز می‌ساخت، یادگیری معنادار یا توجه به درک و فهم عمیق مطالب از سوی طلاب بوده است. آنان ساعات زیادی را صرف مطالعه کتاب می‌نمودند و می‌کوشیدند تا بتوانند با دقت متن کتاب را بخوانند و آن را مورد نقد و ارزیابی قرار دهند. حتی مواد درسی کم‌تری در اختیار طلاب قرار می‌گرفت تا آنان بر مواد درسی محدودی متمرکز شوند و پس از درک و فهم آنها به سراغ مواد درسی دیگر بروند. امروزه این ویژگی به ویژه در سطوح عالی خارج فقه و اصول نمود بیشتری دارد. در این دوره، استاد متن مشخصی از یک کتاب را می‌خواند و پس از تشریح نظر نویسنده، اقوال مختلف و ادله هر یک از آنها را بیان می‌کند و سپس به نقد و بررسی آرا می‌پردازد و سرانجام دیدگاه خود را همراه با دلیل اعلام می‌نماید و از این طریق شیوه اجتهاد را در طلاب می‌پروراند (کارآمد، ۱۳۸۰: ۷۸-۷۵).

به جز روش‌ها و فنون قدیمی تدریس و یادگیری در حوزه‌های علمیه که از مهم‌ترین ویژگی‌های مثبت آن به شمار می‌رود، امروزه از روش‌های جدیدی نیز در حوزه‌ها سخن به میان می‌آید. پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ایران، ارتباط تنگاتنگ بین حوزه و دانشگاه نتایج مهمی برای آن دو در پی داشت و باعث شد که هر یک از این دو نظام آموزش عالی کشور از دستاوردهای مثبت یکدیگر بهره‌مند گردند و کاستی‌هایشان را بزدایند. همان‌گونه که اساتید و دانشجویان دانشگاه‌ها

می‌کوشیدند تا به عمقی‌نگری رایج در حوزه‌های علمیه روی آورند، اساتید و طلاب حوزه‌های علمیه نیز تلاش نمودند تا روش‌ها و فنون نوین متداول در دانشگاه‌ها را به کار گیرند و ابزار و تکنولوژی‌های آموزشی پیشرفته را در کلاس درس مورد استفاده قرار دهند. در راستای تحقق این هدف مهم، افزون بر طراحی کارگاه‌ها و دوره‌هایی برای تقویت مهارت‌های تدریس اساتید، درس روش‌ها و فنون تدریس نیز برای طلاب در نظر گرفته شده است که این امر ضرورت تدوین کتاب درسی برای آنان را آشکار می‌سازد.

باید خاطر نشان کرد که در زمینه روش‌ها و فنون تدریس، کتاب‌های بسیاری به رشته تحریر درآمده است. این کتاب‌ها، بسیاری از مسایل و موضوعات مهم روش‌ها و فنون تدریس را مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند و می‌توانند تا حد زیادی نیازهای طلاب را برآورده سازند. با این وجود، کتاب حاضر بر اساس تجربه‌های تدریس این درس از سوی نگارنده در مجتمع‌ها و مؤسسات آموزش عالی جامعة المصطفی العالمیه و با توجه به سرفصل‌ها و شرایط و نیاز این مرکز مهم آموزشی تدوین شده است. کتاب درسی پیش‌رو، حاصل مطالعات و تجربه‌های به دست آمده نویسنده در چندین دوره تدریس متوالی درس «روش‌ها و فنون تدریس» مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی در جامعة المصطفی العالمیه و مراکز مختلف آموزش عالی می‌باشد.

دکتر حسین کارآمد

استادیار گروه علوم تربیتی مجتمع آموزش عالی علوم انسانی

بهمن ۱۳۹۷

فهرست

۱۹	 مقدمه
۲۳	 درس اول: طرح درس
۲۴	 تعریف طرح درس
۲۴	 اهمیت طرح درس
۲۶	 انواع طرح درس
۲۶	 طرح درس کلی یا سالانه
۲۷	 طرح درس روزانه
۳۰	 شکل و قالب طرح درس
۳۷	 درس دوم: تعیین هدف‌های آموزشی
۳۸	 مفهوم هدف و انواع آن
۴۰	 ۱. هدف‌های غایی یا آرمانی
۴۰	 ۲. هدف‌های کلی آموزش و پرورش
۴۱	 ۳. هدف‌های کلی آموزشی
۴۲	 ۴. هدف‌های رفتاری آموزشی
۴۲	 اهمیت تعیین هدف‌های آموزشی
۴۳	 ۱. تعیین خطوط کلی آموزش
۴۳	 ۲. ایجاد انگیزه
۴۳	 ۳. انتخاب محتوا
۴۴	 ۴. انتخاب روش‌های آموزش

۴۴.....	۵. انتخاب وسایل آموزشی.....
۴۴.....	۶. چگونگی ارزشیابی.....
۴۵.....	منابع تعیین هدف‌های آموزشی.....
۴۵.....	۱. نیازهای یادگیرنده.....
۴۶.....	۲. نیازهای جامعه.....
۴۶.....	۳. دیدگاه متخصصان.....
۴۷.....	اصول تعیین اهداف آموزشی.....
۴۹.....	طبقه‌بندی هدف‌های آموزشی.....
۵۰.....	۱. حیطه شناختی.....
۵۳.....	۲. حیطه عاطفی.....
۵۶.....	۳. حیطه روانی حرکتی.....
۶۱.....	درس سوم: انتخاب و سازمان‌دهی محتوای آموزشی.....
۶۲.....	مفهوم محتوا.....
۶۲.....	اهمیت محتوای آموزشی.....
۶۳.....	معیارهای انتخاب محتوا.....
۶۴.....	۱. ارتباط محتوا با اهداف آموزشی.....
۶۵.....	۲. اهمیت و اعتبار علمی.....
۶۷.....	۳. تناسب با یادگیرنده.....
۶۹.....	۴. تناسب با جامعه.....
۷۰.....	سازمان‌دهی محتوا.....
۷۱.....	۱. اهمیت سازمان‌دهی محتوا.....
۷۲.....	۲. اصول سازمان‌دهی محتوا.....
۷۲.....	الف) توالی.....
۷۶.....	ب) مداومت.....
۷۷.....	ج) یگانگی.....

۸۱	درس چهارم: طبقه‌بندی و انواع روش‌های تدریس
۸۲	تعریف روش تدریس و تفاوت آن با فن تدریس
۸۳	اهمیت روش تدریس
۸۴	بُعدهای انتخاب روش‌های مناسب تدریس
۸۵	۱. تناسب با هدف‌های آموزشی
۸۵	۲. تناسب با دیگر عناصر آموزش
۸۶	۳. تناسب با اصول یادگیری
۸۶	۴. تناسب با روانایی و علاقه فراگیر
۸۶	۵. به‌کار گرفتن حواس مختلف فراگیران
۸۷	۶. تناسب با شرایط، امکانات و منابع
۸۸	طبقه‌بندی روش‌های تدریس
۸۸	۱. روش‌های سنتی و نوین تدریس
۹۱	۲. خانواده و الگوهای تدریس
۹۲	الف) خانواده الگوهای پردازش اطلاعات
۹۳	ب) خانواده الگوهای اجتماعی
۹۳	ج) خانواده الگوهای فردی
۹۴	د) خانواده الگوهای نظام‌های رفتاری
۹۷	درس پنجم: روش‌های مستقیم تدریس
۹۸	تعریف روش مستقیم تدریس
۹۸	انواع روش‌های مستقیم تدریس
۹۹	۱. روش سخنرانی
۹۹	الف) مراحل اجرا
۱۰۲	ب) ویژگی‌ها و محدودیت‌ها
۱۰۳	۲. روش توضیحی
۱۰۴	۳. روش حفظ و تکرار

۱۰۵	۴. روش آموزش برای یادگیری در حد تسلط
۱۰۶	الف) مراحل اجرا
۱۰۸	ب) ویژگی‌ها و محدودیت‌ها
۱۱۱	درس ششم: روش‌های غیرمستقیم تدریس
۱۱۲	تعریف روش غیرمستقیم تدریس
۱۱۳	انواع روش‌های غیرمستقیم تدریس
۱۱۳	۱. بحث گروهی
۱۱۶	۲. اکتشافی
۱۱۷	۳. حل مسئله
۱۱۹	۴. مشارکتی
۱۲۲	۵. ایفای نقش
۱۲۳	۶. پروژه یا واحد کار
۱۲۵	۷. بدیعه‌پردازی
۱۲۹	درس هفتم: برقراری ارتباط در کلاس
۱۳۰	تعریف ارتباط
۱۳۱	نقش و اهمیت ارتباط در آموزش
۱۳۲	عناصر ارتباط در آموزش
۱۳۳	عوامل برقراری ارتباط مؤثر در کلاس
۱۳۳	۱. مهارت‌های سخن گفتن
۱۳۴	الف) خوب سخن گفتن
۱۳۵	ب) جسور بودن
۱۳۵	ج) پیام‌های «من» و «تو»
۱۳۶	۲. مهارت‌های گوش دادن
۱۳۷	۳. مهارت‌های ارتباط غیرکلامی
۱۳۷	الف) پوشش و حالات چهره

۱۳۸	ب) جابه‌جایی و حرکت اندام‌ها
۱۳۹	ج) چیدمان کلاس
۱۴۰	یکم: چیدمان سنتی
۱۴۰	دوم: چیدمان رودررو
۱۴۱	سوم: چیدمان گروهی
۱۴۲	چهارم: چیدمان خوشه‌ای
۱۴۵	درس هشت: مدیریت کلاس
۱۴۶	تعریف مدیریت کلاس
۱۴۷	اهمیت مدیریت کلاس
۱۴۷	۱. جلوگیری از مشکلات رفتاری فراگیران
۱۴۸	۲. بهره‌وری بهینه از زمان
۱۴۸	۳. برخورداری یکسان از امکانات و منابع
۱۴۹	۴. کنترل موقعیت‌های پیش‌بینی نشده
۱۴۹	رویکردهای مدیریت کلاس
۱۵۰	۱. اقتدارگرایانه
۱۵۰	۲. مستبدانه
۱۵۱	۳. آزادمنشانه
۱۵۲	۴. تغییر رفتار
۱۵۳	راه‌کارهای مدیریت کلاس درس
۱۵۴	۱. اقدامات پیش‌گیرانه
۱۵۴	الف) ایجاد قوانین و مقرارتی برای کلاس
۱۵۵	ب) صمیمیت همراه با قاطعیت
۱۵۵	ج) شرکت دادن فراگیران در تصمیم‌گیری‌ها
۱۵۶	د) آگاهی از جریان‌ات کلاس و آشکار ساختن آن
۱۵۶	ه) برقراری نظم و ترتیب در کلاس

- و) به خاطر سپردن نام شاگردان ۱۵۷
- ز) وقت‌شناسی ۱۵۸
۲. تغییر رفتارهای نامطلوب ۱۵۸
- الف) کاهش غیرمستقیم رفتارهای نامطلوب ۱۵۹
- ب) کاهش مستقیم رفتارهای نامطلوب ۱۵۹
- درس نهم: ایجاد انگیزش در کلاس ۱۶۳
- تعریف انگیزش ۱۶۴
- اهمیت انگیزش در کلاس ۱۶۴
- رویکردهای ایجاد انگیزش ۱۶۶
۱. رویکرد رفتاری ۱۶۶
۲. رویکرد انسانی ۱۶۷
۳. رویکرد شناختی ۱۷۰
- الف) نظریه انگیزش پیشرفت ۱۷۰
- ب) نظریه اسناد ۱۷۲
- انگیزش بیرونی و درونی ۱۷۵
- فنون ایجاد انگیزش ۱۷۷
۱. قابلیت پیش‌بینی کلاس درس ۱۷۷
۲. توازن میان فعالیت‌های آسان و دشوار ۱۷۸
۳. پرهیز از مقایسه فراگیران ۱۷۹
۴. ایجاد فرصت انتخاب و کنترل ۱۸۰
۵. به‌کارگیری مهارت‌های زنجیره‌ای کلر ۱۸۱
- درس دهم: به‌کارگیری وسایل آموزشی ۱۸۷
- تعریف وسایل آموزشی ۱۸۸
- تأثیر وسایل آموزشی در یاددهی و یادگیری ۱۸۹
۱. عینی ساختن مفاهیم ۱۹۰

۱۹۱	۲. ایجاد تجارب یادگیری غیرمستقیم
۱۹۲	۳. ایجاد علاقه به یادگیری
۱۹۳	۴. به کار گرفتن حواس مختلف در یادگیری
۱۹۴	۵. تغییر نقش فراگیران و معلمان
۱۹۵	انواع وسایل آموزشی
۱۹۷	۱. وسایل آموزشی غیرتعاملی
۱۹۷	۲. وسایل آموزشی تعاملی
۱۹۹	معیارهای انتخاب وسایل آموزشی
۱۹۹	۱. هم خوانی با موضوع و عناصر آموزش
۲۰۰	۲. سازگاری با ویژگی ها و سطح رشد فراگیران
۲۰۰	۳. برانگیختن فراگیران
۲۰۱	۴. قابلیت دسترسی
۲۰۱	۵. ساده بودن
۲۰۱	۶. مقرون به صرفه بودن
۲۰۵	درس یازدهم: ارزشیابی
۲۰۶	تعریف ارزشیابی آموزشی
۲۰۷	کارکردهای ارزشیابی آموزشی
۲۰۸	۱. تحقق هدف های آموزشی
۲۰۸	۲. تشخیص توانایی های علمی فراگیران
۲۰۹	۳. شناسایی مشکلات و بهبود برنامه های آموزشی
۲۰۹	۴. شناسایی مشکلات و بهبود یادگیری فراگیران
۲۱۰	۵. ایجاد انگیزش برای یادگیری
۲۱۰	دسته بندی ها و انواع ارزشیابی آموزشی
۲۱۰	۱. انواع ارزشیابی ها با توجه به موضوع
۲۱۰	الف) ارزشیابی از فراگیران

۲۱۱	ب) ارزشیابی از کارکنان آموزشگاه
۲۱۱	ج) ارزشیابی از مواد آموزشی
۲۱۲	۲. انواع ارزشیابی‌های آموزشی با توجه به ملاک
۲۱۲	الف) ارزشیابی وابسته به ملاک
۲۱۲	ب) ارزشیابی وابسته به هنجار
۲۱۳	۳. انواع ارزشیابی با توجه به زمان
۲۱۳	الف) ارزشیابی آغازین
۲۱۳	ب) ارزشیابی تکوینی
۲۱۴	ج) ارزشیابی تراکمی
۲۱۴	روش‌های ارزشیابی آموزشی
۲۱۵	۱. روش‌های سنتی ارزشیابی
۲۱۵	الف) روش‌های عینی (بسته پاسخ)
۲۱۵	یکم: آزمون چند گزینه‌ای
۲۱۶	دوم: آزمون صحیح - غلط
۲۱۶	سوم: آزمون جورکردنی
۲۱۷	ب) روش‌های غیرعینی (بازپاسخ)
۲۱۷	یکم: آزمون کوتاه پاسخ
۲۱۷	دوم: آزمون تشریحی
۲۱۸	۲. روش‌های جدید ارزشیابی
۲۱۸	الف) ارزشیابی عمل‌کردی
۲۱۹	ب) ارزشیابی پوشه‌ای
۲۲۰	تعیین حجم سؤالات
۲۲۵	کتابنامه

مقدمه

تدریس^۱ و یا به تعبیر کلی آموزش^۲ به فعالیت‌هایی گفته می‌شود که به منظور هدایت و یا آسان ساختن یادگیری از سوی معلم طرح‌ریزی می‌شود (سیف، ۱۳۸۹: ۳۳؛ Strong, 2006: 1؛ Slavin, 2006: 243). پیداست هدایت یا آسان ساختن یادگیری، مسئولیت‌های گوناگون و گسترده‌ای را بر عهده معلم می‌گذارد. افزون بر ویژگی‌های شخصیتی و فردی، وی باید در زمینه موضوع درسی از دانش و تخصص لازم برخوردار باشد.

با این وجود، برخی از معلمان با آن که از دانش و تخصص قابل قبولی برخوردارند، ولی چون فراگیرانشان درس را به خوبی در کلاس فرا نمی‌گیرند، آنان را فرد موفقی در تدریس به حساب نمی‌آورند. در واقع، می‌توان گفت این دسته از معلمان، صلاحیت حرفه‌ای نداشته، به روش‌ها و فنون تدریس آشنا نیستند. تدریس فعالیت هدف‌مند است که با برنامه‌ریزی حساب‌شده و از روی آگاهی صورت می‌گیرد و به گونه تصادفی رخ نمی‌دهد. اگرچه بیش‌تر تجربه‌های معلمی در گذشته ناخودآگاه و اتفاقی بوده، ولی امروزه دانشمندان تعلیم و تربیت پی بردند تمام وقایعی که در کلاس درس اتفاق می‌افتد، از تأثیر متقابل متغیرهای گوناگون پدید می‌آید و از مقررات خاصی پیروی می‌کند. اگر یک معلم بخواهد در جهت بهبود و ارتقای کیفی آموزش گام بردارد، باید به این واقعیت‌ها و قوانین آگاهی یابد و آنها را در تدریس خود به کار بندد.

از این رو، تدریس کار مهم و پیچیده‌ای است که باید پیش از آغاز و در طول تشکیل کلاس‌ها و سرانجام پس از پایان آن، به‌طور پیوسته، در مورد مسایل آن برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری صورت گیرد. میزان موفقیت معلمان، به میزان قابلیت آنان در توانا ساختن فراگیران به فراگیری معنادار مطالب درسی بستگی دارد. مسئولیت اصلی یک معلم حرفه‌ای، تسهیل امر یادگیری فراگیران است؛ یادگیری آنان نیز زمانی به نتیجه مطلوب می‌رسد که معلم بتواند درس خود را به درستی طراحی کند و آن را به خوبی به اجرا درآورد و مرتب ارزیابی نماید.

معلم موفق پیش از گام نهادن در کلاس درس و آغاز عملی تدریس، نقشه‌ای را طراحی می‌کند و عناصر و اجزای مهم آن شامل اهداف کلی و رفتاری درس، محتوای منطبق با این اهداف، روش‌ها و فنون تدریس، ابزار و وسایل آموزشی و شیوه‌های ارزشیابی را ترسیم می‌نماید. بر اساس این طرح و نقشه، پیش از هر چیزی، او نخست دست به شناسایی فراگیران خود می‌زند و سطح دانش و آگاهی آنان را می‌سنجد و بر طبق آن به تعیین هدف‌های آموزشی می‌پردازد؛ سپس، محتوای متناسب با هدف‌ها را بر می‌گزیند و در تنظیم آن می‌کوشد و پس از آن، روش‌ها و فنون تدریس مناسب را انتخاب می‌کند. وی در اجرای مؤثر تدریس در کلاس درس، با فراگیران خود ارتباط شایسته‌ای برقرار می‌سازد، مدیریت کلاس را به‌دست می‌گیرد، در آنان انگیزه ایجاد می‌کند و در ارائه مطالب از وسایل مناسب آموزشی استفاده می‌نماید. در تمامی فرایندهای یادشده، به منظور بررسی تحقق هدف‌های آموزشی، از دانسته‌های فراگیران ارزیابی به عمل می‌آید.

بر این اساس، مطالب و مباحث این کتاب در یازده درس، به ترتیب زیر، تهیه و تنظیم گردیده است. در درس اول، طرح درس مورد بحث قرار خواهد گرفت. این درس، نقشه راه تدریس بوده، دورنمای درس‌های دیگر را نیز نشان می‌دهد. در درس

دوم، تعیین هدف‌های آموزشی و بر طبق آن در درس سوم، انتخاب و سازمان‌دهی محتوای آموزشی بررسی می‌گردد. درس‌های چهارم تا ششم کتاب، به طبقه‌بندی و انواع روش‌های تدریس، روش‌های مستقیم و روش‌های غیرمستقیم تدریس اختصاص دارند. در درس‌های هفتم تا نهم، از فنون مختلف تدریس شامل برقراری ارتباط، مدیریت کلاس و ایجاد انگیزش در کلاس، سخن به میان می‌آید. به‌کارگیری وسایل آموزشی نیز از جمله مباحثی مهمی است که در درس دهم به بحث گذاشته می‌شود. سرانجام، ارزشیابی که میزان تحقق هدف‌های آموزشی، ویژگی‌های مطلوب و کاستی‌های تدریس را مشخص می‌سازد، در درس یازدهم ارائه می‌گردد.